

ПРЕГОВОР

Захватајући широко, и у теоријску и прагматичку раван, сједињујући у глобалу и у појединостима та два подручја, која су у досадашњим истраживањима била неприродно раздвојена, одржавајући природну равнотежу међу њима и на макро- и на микро-плану-књига СЕМАНТИКА И ПРАГМАТИКА СОМАТИЗАМА У СРПСКОМ И РУСКОМ ЈЕЗИКУ конципирана је тако да може наћи широку примену и у науци у наставној пракси: прво, као универзитетски уџбеник у настави страних језика, код упоредног проучавања српског и руског језика, намењен пре свега русистима и србистима, с обзиром на корпус истраживања, али и, шире - славистима, јер фокусира један значајан сегмент из општесловенског фонда лексике; друго, као помоћна литература уз основни уџбеник из лексике и фразеологије словенских језика; треће, имајући у виду да се једним својим значајним делом односи на проблематику тзв. међујезичког превођења уопште, а посебно - на специфичности код превођења са генетски сродног језика, - и као практикум уз основне уџбенике из теорије и праксе превођења.

Научни допринос оваквих комплексних истраживања соматизама у српском и руском језику састоји се у томе да се њима или изнова актуелизују теоријске аксиоме из још важеће научне традиције у овој области, или пак ревидирају у извесном смислу, или се, најзад неке од њих одбацују као превазиђене и застареле.

Предмет овако широко замишљених истраживања представља новину како у области русистике, тако исто и србистике: опис и анализа руско-српског лексичког фонда именица које означавају видљиве делове човечијег тела: и то уз комбиновану примену час иманентног приступа анализи у сваком од посматрана два језика понаособ, час контрастивног - када се ови низови соматизама посматрају један према другом, са поступним и доследним регистровањем сличности и, посебно, истицањем разлика у семантичкој структури и прагматичном понашању соматизама у ова два генетски сродна језика.

У овом делу књиге даје се преглед теоријске мисли из готово све релевантне литературе предмета, а пре свега, две лингвистичке школе: руске (санкт-петербуршке, са једним од њених најеминентнијих савремених представника В.М. Мокијенко) и српске, - а обе се при томе ослањају на најновије резултате истраживања у овој области до којих је дошла западноевропска наука.

Књига се састоји из два основна дела, са обиљем прилога која прате овакав тип истраживања. У првом који је насловљен

Семантичка структура соматизама у српском и руском језику све је подређено расветљавању неколико кључних питања везаних за семантичку структуру соматизама у руском и српском језику, што се да уочити већ на основу кратког прегледа садржаја појединих поглавља. У укупно три поглавља опет се изнова сукцесивно смењује теоријска и апликативна раван: прво поглавље је теоријско (1. *Семантички обим соматизама у руском и српском језику*), а друга два су превасходно апликативна (2. *Систем слободних и фразеолошки везаних значења соматизама*; 3. *Фраземотоворна активност соматизама*) и у свима трима нагласак се ставља на проблем одређивања семантичког обима соматизама, како слободних тако и фразеолошки везаних значења, када се ови јављају као компоненте фразеологизама.

У овим истраживањима примењивани су разноврсни аспекти прагматичке анализе на обимном и пробраном корпусу, где је богато илустрована зависност прагматичког аспекта од граматичке структуре синтагми, датих на руском језику, а у поређењу са одговарајућим српским еквивалентима, при чему се појам еквивалента спецификује као стилистички јер се у семантици не може заобићи обавезни стилистички аспект. Резултати свих ових анализа на убедљив начин показују да без обзира на блискост српског и руског језика, ипак се у њима исти појмови исказују најчешће различитим средствима.

У опису фраземотворне активности соматизама (треће и завршно поглавље првог дела књиге) примењене су разноврсне аналитичке процедуре познате данас у структуралном приступу и при томе су уочени неки од детаља у семантичком обиму соматизама који су досадашњим истраживањима измакли пажње и остали незабележени у речницама. То би између осталог био и најзначајнији допринос ових истраживања у проучавању семантичке структуре соматизама у српском и руском језику.

У закључку првог дела књиге даје се рекапитулација најзначајнијих резултата ових истраживања у седам тачака.

1. Темелј семантичке структуре чине слободна значења.
2. Број значења које соматизми имају у фреквентним фразеологизмима је ограничен и унеколико зависи од семантичког обима дате речи.
3. Вишезначност одређеног соматизма не значи у исто време способност за стварање нових значења у склопу фразеологизама.
4. Фразеолошки везана значења имају важну функцију у семантичкој диференцијацији соматизама.

5. У сфери вишезначних соматизама и у српском и у руском језику да се уочити тенденција да са повећањем броја значења у семантичком обиму соматизама долази до извесног опадања броја лексичких јединица које чине фразеологизам.
6. Постоји велика подударност у семантичком обиму соматизама у руском и српском језику, али исто тако и низ специфичности.
7. Нова значења свих именица које су у раду анализирани настају из семе првобитног значења; појава нових значења на основу пренесених такође је евидентна, али и тада веза са првобитним значењем ипак остаје, у неким семантичким структурама су активнија пренесена значења него ли првобитна.

У другом делу књиге под насловом **Прагматичка анализа соматизама у руском и српском језику** на основу тзв. психолингвистичког теста асоцијација посматрају се соматизми са становишта доприноса појединца, говорника српског и руског језика. Изграђује се систем и то тако што се добијени подаци пореде са материјалом забележеним у речницима, који сведоче о општејезичком значењу у оквиру српског и руског језика. Ово се чини са дубоким уверењем да је значење соматизама дубоко усађено у свест и подсвест сваког појединца, припадника два одабрана језика, као и да се активира у одређеним прагматичким околностима. У овим истраживањима изабран је тзв. тест асоцијација са 15 испитаника који добро владају са оба језика и извршена анализа значења слободних и фразеолошки везаних синтагми у укупно 11748 одговора у оба језика за 36 соматизама у сваком од њих.

Анализа је обухватила: највећу учесталост слободних и фразеолошки везаних асоцијација за сваки појединачни соматизам, што сведочи томе да се уз примену одговарајуће методе може доћи до прецизног и поузданог описа сваког појединачног податка. Значење се интерпретира у зависности од пола, професионалне оријентације испитаника, као и у зависности од неких фактора самог асоцијативног текста: места на коме се неки одговор налази у листу одговора сваког појединачног испитаника. При томе се прави дистинкција - шта је у одговорима опште, заједничко, карактеристично за целу групу, а шта опет појединачно, индивидуално. Посебан акценат ставља се на допринос појединца на изграђивању и употреби језика, чиме се у знатној мери релативизира досадашње схватање према којем све што постоји у речнику јесте својина говорника тога језика.

Посебно се истиче да унутар система соматизама постоји хијерархијска организација која се у принципу може реконструисати уз примену ваљаног метода. Превод одабраних фразеологизама са једног на други сродни језик показао је и разлике које постоје између

ова два блиска словенска језика у погледу општесловенске лексике, у које спадају и соматизми. Констатује се да без обзира на велику сличност, српски и руски језик понекад различитим средствима обележавају исте појмове. Ово је посебно значајан резултат, поред многих других, и може се искористити у наставној пракси једног и другог језика, као и у будућим контрастивним истраживањима.